

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

PEŁNOMOCNIK RZĄDU
DO SPRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
SEKRETARZ STANU
Paweł Wdówik

BON-II.070.30.2023.RI
Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan
Waldemar Kraska
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze,
odpowiadając na pismo z 29 sierpnia 2023 r. znak DLG.4020.10.2023.MN przekazuję do wykorzystania informacje do tworzonej przez Ministerstwo Zdrowia Platformy Informacyjnej „Choroby Rzadkie”.

- 1) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, z późn. zm.) przewiduje szereg instrumentów służących wsparciu osoby niepełnosprawnej. Pomoc ta realizowana jest ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Podkreślić jednak należy, że uzyskanie wsparcia, nie jest uzależnione od rodzaju choroby.

Zgodnie z art. 1 ustawy o rehabilitacji (...) jej **przepisy dotyczą osób, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem:**

- 1) o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności,
- 2) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów,
- 3) o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia.

Osobami niepełnosprawnymi w rozumieniu ww. ustawy są również osoby, które przed dniem wejścia w życie ww. ustawy zostały zaliczone do jednej z grup inwalidów, jeżeli posiadane orzeczenie nie utraciło mocy przed tą datą oraz osoby posiadające orzeczenie o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, wydane przed 1 stycznia 1998 r. (art. 62 i 63 ustawy o rehabilitacji (...)).

Uzyskanie ww. orzeczenia odbywa się na wniosek osoby zainteresowanej lub w przypadku dzieci przedstawiciela ustawowego niezależnie o stwierdzonej chorobie rzadkiej. Postępowanie orzecznicze u osoby u której stwierdzono chorobę rzadką prowadzone jest według procedur określonych dla wszystkich zainteresowanych niezależnie od zdiagnozowanej choroby rzadkiej.

Zasady orzekania o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności oraz kryteria kwalifikowania do stopnia niepełnosprawności regulują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia

1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, ze zm.), rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2021 r. poz. 857, ze zm.) oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. Nr 17, poz. 162, ze zm.).

Zgodnie z treścią § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności do wniosku o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności dołącza się: dokumentację medyczną (karty informacyjne leczenia szpitalnego, dokumentację medyczną leczenia ambulatoryjnego, wyniki dodatkowych badań diagnostycznych, psychologicznych, konsultacje specjalistyczne itp.), zaświadczenie lekarskie – zawierające opis stanu zdrowia, wydane na 30 dni przed dniem złożenia wniosku, przez lekarza, pod którego opieką lekarską znajduje się osoba zainteresowana oraz inne dokumenty mające wpływ na ustalenie stopnia niepełnosprawności.

Zgodnie z brzmieniem § 3 ust. 1 ww. rozporządzenia w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, bierze się od uwagę:

- 1) zaświadczenie lekarskie zawierające opis stanu zdrowia, wydane przez lekarza, pod którego opieką lekarską znajduje się dziecko, oraz inne posiadane dokumenty mogące mieć wpływ na ustalenie niepełnosprawności;
- 2) ocenę stanu zdrowia wystawioną przez lekarza – przewodniczącego składu orzekającego, zawierającą opis przebiegu choroby zasadniczej oraz wyniki dotychczasowego leczenia i rehabilitacji, opis badania przedmiotowego, rozpoznanie choroby zasadniczej i chorób współistniejących oraz rokowania odnośnie do przebiegu choroby, a także ograniczenia w funkcjonowaniu występujące w życiu codziennym w porównaniu do dzieci z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną właściwą dla wieku dziecka;
- 3) możliwość poprawy zaburzonej funkcji organizmu poprzez zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki techniczne, środki pomocnicze lub inne działania.

Jednocześnie należy wskazać, że zgodnie z brzmieniem § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia przy orzekaniu o stopniu niepełnosprawności osoby, bierze się pod uwagę:

- 4) zaświadczenie lekarskie zawierające opis stanu zdrowia, rozpoznanie choroby zasadniczej i chorób współistniejących potwierdzone aktualnymi wynikami badań diagnostycznych, wydane przez lekarza, pod którego opieką lekarską znajduje się osoba zainteresowana, oraz inne posiadane dokumenty mogące mieć wpływ na ustalenie stopnia niepełnosprawności;
- 5) ocenę stanu zdrowia wystawioną przez lekarza - przewodniczącego składu orzekającego, zawierającą opis przebiegu choroby zasadniczej oraz wyniki dotychczasowego leczenia i rehabilitacji, opis badania przedmiotowego, rozpoznanie choroby zasadniczej i chorób współistniejących oraz rokowania odnośnie do przebiegu choroby;
- 6) wiek, płeć, wykształcenie, zawód i posiadane kwalifikacje;
- 7) możliwość całkowitego lub częściowego przywrócenia zdolności do wykonywania dotychczasowego lub innego zatrudnienia - poprzez leczenie, rehabilitację lub przekwalifikowanie zawodowe;

- 8) ograniczenia występujące w samodzielnej egzystencji i uczestnictwie w życiu społecznym;
- 9) możliwość poprawy funkcjonowania osoby zainteresowanej w samodzielnej egzystencji oraz w pełnieniu ról społecznych - poprzez leczenie, rehabilitację, zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, środki techniczne, usługi opiekuńcze lub inne działania.

Kwalifikacja osoby zainteresowanej do niepełnosprawności i określonego stopnia niepełnosprawności następuje po przeprowadzeniu postępowania orzeczniczego przez skład orzekający, obejmującego co do zasady badanie lekarskie (przeprowadzane przez lekarza-przewodniczącego składu orzekającego) oraz wywiad sporządzony przez co najmniej jednego specjalistę (psychologa, pedagoga, pracownika socjalnego albo doradcę zawodowego), który następnie wydaje orzeczenie w przedmiocie ustalenia bądź odmowy ustalenia niepełnosprawności czy też stopnia niepełnosprawności.

Na podstawie uzyskanego orzeczenia można ubiegać się o:

- legitymację osoby niepełnosprawnej,
- kartę parkingową.

Kartę parkingową wydaje się (art. 8 ust. 3a ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 988, z późn. zm.):

- 1) osobie niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności mającej znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się;
- 2) osobie niepełnosprawnej, która nie ukończyła 16 roku życia mającej znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się.
- 3) placówce zajmującej się opieką, rehabilitacją lub edukacją osób niepełnosprawnych mających znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się.

Kartę parkingową wydaje się na wniosek złożony do przewodniczącego powiatowego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Orzeczenie jest podstawą do korzystania z systemu ulg i uprawnień przysługujących osobom niepełnosprawnym. Potwierdzeniem posiadania orzeczenia jest legitymacja osoby niepełnosprawnej. Organem uprawnionym do jej wydania jest właściwy miejscowo powiatowy/miejski zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Jeżeli osoba niepełnosprawna posiada jedno z wymienionych na wstępie orzeczeń oraz spełnia inne określone przepisami warunki może wystąpić z wnioskiem o **dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych** zadań określonych w art. 35a ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z art. 35 a ustawy o *rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* do zadań powiatu, które mogą być dofinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, należy wsparcie m.in.:

- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,

- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika
- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.

Zatem osoba niepełnosprawna może ubiegać się m.in. o dofinansowanie ze środków PFRON:

1) **zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny** stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, jeżeli przeciętny miesięczny dochód obliczony zgodnie z przepisami rozporządzenia nie przekracza kwoty 50% przeciętnego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym lub 65% przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osoby samotnej oraz jeżeli zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu tego sprzętu. Wysokość dofinansowania wynosi do 80% kosztów tego sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

2) **zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze** przyznawane na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli dochód wnioskodawcy nie przekroczy odpowiednio kwot, o których mowa w pkt 1).

3) **likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych** – jeżeli ich realizacja umożliwi lub w znacznym stopniu ułatwi osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem.

O dofinansowanie ze środków PFRON na likwidację barier architektonicznych mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne, które mają trudności w poruszaniu się, jeżeli są właścicielami nieruchomości lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości albo posiadają zgodę właściciela lokalu lub budynku mieszkalnego, w którym stale zamieszkują.

O dofinansowanie na likwidację barier w komunikowaniu się i technicznych mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności.

Wysokość dofinansowania wynosi do 95% kosztów przedsięwzięcia, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

Natomiast wysokość **dofinansowania usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika** nie może być wyższa niż 2% przeciętnego wynagrodzenia za godzinę jej świadczenia.

Wniosek o dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika rozpatrywany jest właściwą jednostką organizacyjną samorządu terytorialnego niezwłocznie, nie dłużej jednak niż w terminie 7 dni od dnia złożenia kompletnego wniosku.

Zgodnie z ww. ustawą oraz rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 listopada 2007 r. w sprawie *turnusów rehabilitacyjnych* (Dz. U. Nr 230, poz. 1694, z późn. zm.) osoba niepełnosprawna może raz w roku ubiegać się o **dofinansowanie** – ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – **kosztów uczestnictwa wraz z opiekunem w turnusie rehabilitacyjnym**.

Wysokość dofinansowania wynosi:

- 30% przeciętnego wynagrodzenia dla osoby niepełnosprawnej ze znacznym stopniem niepełnosprawności, a także dla niepełnosprawnego dziecka w wieku

do 16 roku życia oraz osoby niepełnosprawnej w wieku 16-24 lat uczącej się i niepracującej, bez względu na stopień niepełnosprawności,

- 27% przeciętnego wynagrodzenia – dla osoby niepełnosprawnej z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
- 25% przeciętnego wynagrodzenia – dla osoby niepełnosprawnej z lekkim stopniem niepełnosprawności,
- 20% przeciętnego wynagrodzenia – dla opiekuna osoby niepełnosprawnej,
- 20% przeciętnego wynagrodzenia – dla osoby niepełnosprawnej zatrudnionej w zakładzie pracy chronionej, niezależnie od posiadanego stopnia niepełnosprawności.

W przypadku uzasadnionym szczególnie trudną sytuacją życiową, dofinansowanie dla osoby niepełnosprawnej lub dofinansowanie uczestnictwa jej opiekuna może zostać podwyższone do wysokości 40% przeciętnego wynagrodzenia. Podwyższenie dofinansowania uczestnictwa opiekuna może nastąpić, jeżeli opiekun pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z osobą niepełnosprawną lub osoba ta ponosi koszty uczestnictwa opiekuna w turnusie.

Dofinansowanie wszystkich ww. zadań następuje na pisemny wniosek złożony do właściwego dla miejsca zamieszkania powiatowego centrum pomocy rodzinie.

Istotne miejsce w ustawodawstwie polskim zajmują **kwestie zatrudniania i rehabilitacji zawodowej**. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych realizowana jest poprzez działania z zakresu rehabilitacji zawodowej, natomiast zgodnie z ustawą o rehabilitacji (...), rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy. Mechanizmy i instrumenty rynku pracy wspomagające zatrudnienie osób niepełnosprawnych zawarte są zarówno w przepisach ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2022 r. poz 1100, z późn. zm.), jak i ustawy o rehabilitacji. I tak jak w przypadku rehabilitacji społecznej, są one, co do zasady, adresowane do wszystkich osób niepełnosprawnych – bez względu na stopień i rodzaj niepełnosprawności.

Aby skutecznie realizować wyżej wskazane cele rehabilitacji zawodowej ustawodawca, w ustawie o rehabilitacji wyróżnił instrumenty aktywizacji zawodowej adresowane zarówno do osób niepełnosprawnych jak i do pracodawców/przedsiębiorców zatrudniających bądź zainteresowanych zatrudnieniem osób niepełnosprawnych.

Osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna lub poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może korzystać z następujących usług lub instrumentów:

- szkoleń;
- stażu;
- prac interwencyjnych;
- przygotowania zawodowego dorosłych;
- badań lekarskich lub psychologicznych;
- zwrotu kosztów przejazdu i zakwaterowania;
- studiów podyplomowych;

- szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową;
- bonu na zasiedlenie;
- bonu szkoleniowego;
- bonu stażowego.

Ponadto, pośrednictwo pracy dostępne jest w powiatowych urzędach pracy dla każdego – dla osób zarejestrowanych jako bezrobotne lub poszukujące pracy oraz dla osób niezarejestrowanych.

Szczegółowe informacje na temat usług i instrumentów rynku pracy dostępne są na portalu Publicznych Służb Zatrudnienia: <https://psz.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy>

Wśród instrumentów aktywizacji zawodowej wyróżnić można też instrumenty skierowane do osób niepełnosprawnych zainteresowanych podjęciem lub prowadzącym działalność gospodarczą jak: jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej oraz refundacji składek na ubezpieczenia społeczne dla osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą lub rolniczą.

Informacje na ten temat dostępne są na stronie internetowej Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych pod adresem:

<https://niepelnosprawni.gov.pl/p.70.osoby-niepelnosprawne-podejmujace-i-prowadzace-dzialalnosc-gospodarcza-lub-rolnicza> oraz <https://niepelnosprawni.gov.pl/p.71.refundacja-skladek-na-ubezpieczenie-spoeczne>

Z kolei do instrumentów wspierających pracodawców zaliczyć można:

- miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego;
- zwrot kosztów związanych z przystosowaniem stanowisk pracy i pomieszczeń zakładu pracy do potrzeb niepełnosprawnego pracownika;
- zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej;
- zwrot kosztów szkolenia pracownika niepełnosprawnego;
- zwrot miesięcznych kosztów:
- zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy oraz kosztów szkolenia tych pracowników (100% kosztów szkolenia, nie więcej jednak niż równowartość kwoty najniższego wynagrodzenia), w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy.
- zwolnienie z wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,.

Informacje na ten temat dostępne są na stronie internetowej Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych pod adresem: <https://niepelnosprawni.gov.pl/p.67.uprawnienia-pracodawcy-zatrudniajacego-osobe-niepelnosprawna>

Pracownicy niepełnosprawni korzystają ponadto z dodatkowych uprawnień, do których zalicza się:

- skrócony czas pracy,
- dodatkowy urlop wypoczynkowy,
- prawo do dodatkowej przerwy w pracy,
- zwolnienie na badania,
- zwolnienie na turnus rehabilitacyjny.

Informacje na ten temat dostępne są na stronie internetowej Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych pod adresem:

<https://niepelnosprawni.gov.pl/p.62.niepelnosprawny-pracownik>

2) Istotną formą wsparcia osób niepełnosprawnych jest **świadczenie uzupełniające**. Warunki nabywania prawa, tryb przyznawania oraz zasady wypłacania świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji regulują przepisy ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz.U. z 2023 r. poz. 156, ze zm.).

Osobami uprawnionymi do przedmiotowego świadczenia są osoby, które ukończyły 18 lat i których niezdolność do samodzielnej egzystencji została stwierdzona orzeczeniem:

- o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji, albo o niezdolności do samodzielnej egzystencji, albo
- o całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym i niezdolności do samodzielnej egzystencji, albo
- o całkowitej niezdolności do służby i niezdolności do samodzielnej egzystencji¹ wydanym przez właściwe organy (ZUS, KRUS, MON, MSWiA czy Służba Więzienna).

Ponadto ustawodawca zdecydował, że świadczenie uzupełniające przysługuje osobom uprawnionym, które nie posiadają prawa do świadczeń pieniężnych finansowanych ze środków publicznych albo suma tych świadczeń (wraz ze świadczeniem uzupełniającym) o charakterze innym niż jednorazowe, wraz z kwotą wypłacaną przez zagraniczne instytucje właściwe do spraw emerytalno-rentowych, z wyłączeniem niektórych rent rodzinnych dzieci, zasiłku pielęgnacyjnego, dodatku energetycznego, dodatku osłonowego, świadczenia ratowniczego z tytułu wysługi lat w ochotniczej straży pożarnej, dodatku węglowego, dodatku dla gospodarstw domowych z tytułu wykorzystywania niektórych źródeł ciepła, dodatku elektrycznego oraz innych dodatków i świadczeń wypłacanych wraz z tymi świadczeniami na podstawie odrębnych przepisów przed dokonaniem odliczeń, potrąceń i zmniejszeń, nie przekracza kwoty 2 157,80 zł brutto miesięcznie.

Powyższe trzy warunki muszą być spełnione łącznie.

Ustalenie prawa do przedmiotowego świadczenia następuje na wniosek osoby uprawnionej złożony do organu wypłacającego danej osobie świadczenia emerytalno-rentowe albo rentę socjalną, a w przypadku pozostałych uprawnionych – do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Organ właściwy uwzględniając stan faktyczny w konkretnej indywidualnej sprawie, dokonuje oceny, czy osobie ubiegającej się przysługuje prawo do tego świadczenia, wydając rozstrzygnięcie w formie decyzji administracyjnej, od której stronie przysługuje odwołanie.

Świadczenie uzupełniające przysługuje w wysokości nie wyższej niż 500 zł miesięcznie; zróżnicowanie wysokości tego świadczenia zależy od łącznej kwoty świadczeń pobieranych przez osobę uprawnioną ze środków publicznych (tzw. formuła złotówka za złotówkę).

Warto w tym miejscu dodać, że kwota miesięczna uprawniająca do świadczenia uzupełniającego podlega podwyższeniu w terminach i na zasadach określonych przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Oznacza to, że wraz z podwyższeniem emerytur i rent w ramach waloryzacji,

---

¹ Art. 2 ust. 1 ww. ustawy.

od 1 marca każdego roku, wzrastać będzie analogicznie kwota miesięcznego progu uprawniającego do świadczenia uzupełniającego.

Świadczenie uzupełniające nie przysługuje osobie uprawnionej, która jest tymczasowo aresztowana lub odbywa karę pozbawienia wolności, z wyjątkiem osoby uprawnionej, która odbywa karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

3) Wspomnieć również należy o Programie "**Za życiem**" Załącznik nr 1 do uchwały nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (M.P. poz. 1250, z późn. zm.), w ramach którego wsparcie mogą uzyskać kobiety w ciąży, szczególnie w ciąży powikłanej, osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny/opiekunowie, rodziny z dziećmi z niepełnosprawnościami.

Program „Za życiem” to ponad 30 różnych działań wprowadzających konkretne rozwiązania w obszarach dotyczących

- wsparcia dla kobiet w ciąży i ich rodzin (Priorytet I),
- wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i jego rodziny (Priorytet II),
- usług wspierających i rehabilitacyjnych (Priorytet III),
- wsparcia mieszkaniowego (Priorytet IV),
- koordynacji wsparcia, edukacji, poradnictwa i informacji (Priorytet V),
- jak również inne instrumenty wsparcia (Priorytet VI).

W ramach Programu realizowane są działania zakładające różne formy wsparcia. Głównym celem Programu „Za życiem” jest umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin.

Szczegółowe informacje o uprawnieniach wynikających z ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2020 r. poz. 1329, z późn. zm.) oraz Programu „Za życiem” i sposobach postępowania w przypadku urodzenia się dziecka, którego rozwój jest zaburzony i stanowi ryzyko wystąpienia niepełnosprawności znajdują się na portalu informacyjnym „Za życiem”: <https://zazyciem.gov.pl/>.

4) Istotne są również rozwiązania z obszaru **pomocy społecznej**, kierowane do osób i rodzin, które pomimo wykorzystania własnych uprawnień, zasobów i możliwości nie są w stanie samodzielnie przezwyciężyć problemów życiowych.

O świadczenia z pomocy społecznej, których tryb i zasadny przyznawania reguluje ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, należy się zwrócić do ośrodka pomocy społecznej w miejscu zamieszkania.

Prawo do świadczeń pieniężnych udzielanych na podstawie ww. ustawy ustala się przez porównanie dochodu osoby lub rodziny z odpowiednim kryterium dochodowym. Obok kryterium dochodowego powinien wystąpić co najmniej jeden z powodów wymienionych w art. 7 pkt 2-15 ww. ustawy, np. niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba i inne. Od dnia 1 stycznia 2022 r. kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 776 zł, dla osoby w rodzinie 600 zł, natomiast dla rodziny jest to suma kwot kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Jedną z form pomocy dla osób całkowicie niezdolnych do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności jest **zasiłek stały**. Świadczenie to przysługuje:

1) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;

2) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Za całkowitą niezdolność do pracy uznaje się całkowitą niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych albo zaliczenie do I lub II grupy inwalidów lub legitymowanie się znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

1) osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;

2) rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek celowy może być przyznany w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, ogrzewania, w tym opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Przyznając pomoc w formie zasiłku celowego organ jest zobowiązany realnie ocenić, czy zaspokojenie potrzeby bytowej, której sfinansowania oczekuje wnioskodawca, jest rzeczywiście niezbędne oraz czy sfinansowanie to może nastąpić z jego własnych środków. Wysokość wsparcia zależy od sytuacji danej osoby lub rodziny, ale także od możliwości finansowych ośrodka.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany:

1) **specjalny zasiłek celowy** w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi;

2) zasiłek okresowy, zasiłek celowy lub pomoc rzeczowa, pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc rzeczową.

Ponadto ośrodki pomocy społecznej udzielają pomocy w ramach wieloletniego rządowego programu „**Posiłek w szkole i w domu**” na lata 2019–2023. O pomoc z programu (**w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych**) mogą ubiegać się osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, których dochód co do zasady nie przekracza 200% kryterium dochodowego (tj. 1552 zł w przypadku osoby samotnie gospodarującej i 1200 zł w przypadku osoby w rodzinie). Osoby niebędące w stanie przygotować sobie codziennie gorącego posiłku mogą w ramach tego programu otrzymać wsparcie w postaci posiłków wydawanych na stołówkach, natomiast osobom niewychodzącym z domu np. ze względu na wiek czy niepełnosprawność posiłki mogą być dowożone.

O ile co do zasady przyznanie świadczeń pieniężnych z systemu pomocy społecznej uzależnione jest od spełnienia określonych w ustawie warunków, między innymi kryterium

dochodowego, to przyznanie świadczeń niepieniężnych z tego systemu nie jest co do zasady uzależnione od dochodu, który ma jednak wpływ na odpłatność za przyznane świadczenia.

Usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania przysługują osobie, która jest samotna i z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób,

a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, w szczególności gdy doszło do nagłego pogorszenia stanu zdrowia lub gdy objęcie osób usługami opiekuńczymi wynika z konieczności zapewnienia takim osobom odpowiedniej opieki, usługi te mogą być przyznane w trybie pilnym. Rada gminy określa szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania w formie usług sąsiedzkich obejmują pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, podstawową opiekę higieniczno-pielęgnacyjną przez którą należy rozumieć formy wsparcia niewymagające specjalistycznej wiedzy i kompetencji, oraz, w miarę potrzeb i możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Usługi te zostały wprowadzone ustawą z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw i przepis ten wchodzi w życie dnia 1 listopada 2023 r.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania przysługują osobie, która jest samotna i z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, w szczególności gdy doszło do nagłego pogorszenia stanu zdrowia lub gdy objęcie osób specjalistycznymi usługami opiekuńczymi wynika z konieczności zapewnienia takim osobom odpowiedniej opieki, usługi te mogą być przyznane w trybie pilnym. Rada gminy określa szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze (z wyłączeniem usług świadczonych osobom z zaburzeniami psychicznymi) oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

Usługi świadczone w ośrodkach wsparcia. Osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia. Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. Ośrodkiem wsparcia, może być m.in.: dzienny dom pomocy, klub samopomocy.

Usługi wsparcia krótkoterminowego realizowane w domach pomocy społecznej mogą być przyznane osobie, która ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymaga doraźnej pomocy w formie pobytu całodobowego lub w formie dziennej, ze względu na czasowe ograniczenie możliwości zapewnienia właściwego wsparcia w miejscu zamieszkania przez osoby na co dzień sprawujące opiekę nad tą osobą. Usługa ta została

wprowadzona ustawą z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw i przepis ten wchodzi w życie dnia 1 listopada 2023 r.

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb - poradnictwa socjalnego lub prawnego.

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. Rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa prowadzi wojewoda.

Udzielenie świadczeń w postaci interwencji kryzysowej i poradnictwa nie wymaga wydania decyzji administracyjnej.

W celu uzyskania świadczeń z pomocy społecznej należy złożyć wniosek w ośrodku pomocy społecznej/centrum usług społecznych, właściwym ze względu na miejsce zamieszkania.

O tym czy dana osoba (rodzina) kwalifikuje się do otrzymania świadczeń z pomocy społecznej (oraz ich zakresu i formy) decyduje dyrektor (kierownik) ośrodka pomocy społecznej/centrum usług społecznych po zbadaniu sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osoby (rodziny) przez pracownika socjalnego w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego.

Osobie niezadowolonej z podjętej decyzji administracyjnej przysługuje prawo do wniesienia odwołania do samorządowego kolegium odwoławczego w ciągu 14 dni od daty doręczenia decyzji - zgodnie z pouczeniem w niej zawartym. Na decyzję SKO przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Renta socjalna

Przesłanki przyznania świadczenia w postaci renty socjalnej reguluje z kolei ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej. Na jej podstawie renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- 1) przed ukończeniem 18. roku życia,
- 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25. roku życia,
- 3) w trakcie kształcenia w szkole doktorskiej, studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Ustalenia całkowitej niezdolności do pracy dokonuje lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Renta socjalna wynosi 100% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy ustalonej i podwyższonej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Podwyższenie renty socjalnej następuje z urzędu, a jeżeli wypłata renty została wstrzymana - po jej wznowieniu. Od dnia 1 marca 2023 r. renta socjalna wynosi 1588,44 zł.

Renta socjalna podlega takim samym zasadom zawieszenia lub zmniejszenia, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, jak emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy, przyznane na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jeśli przychód jest wyższy niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ale nie przekroczy 130% tej kwoty, renta socjalna jest zmniejszana, natomiast gdy przychód przekroczy 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, renta jest zawieszana.

W przypadku zbiegu uprawnień do renty socjalnej z uprawnieniem do renty rodzinnej lub świadczenia pieniężnego przyznanego na zasadach określonych w ustawie z dnia 8 lutego 2023 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym członkom rodziny funkcjonariuszy lub żołnierzy zawodowych, których śmierć nastąpiła w związku ze służbą albo podjęciem poza służbą czynności ratowania życia lub zdrowia ludzkiego albo mienia kwota renty socjalnej ulega takiemu obniżeniu, aby łączna kwota obu świadczeń nie przekraczała 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Kwota obniżonej renty socjalnej nie może być niższa niż 10% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Renta socjalna nie przysługuje, jeżeli kwota renty rodzinnej lub wyżej wymienionego świadczenia pieniężnego przekracza 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Decyzje w sprawie przyznania renty socjalnej wydaje i świadczenie to wypłaca jednostka organizacyjna Zakładu Ubezpieczeń Społecznych właściwa ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu osoby ubiegającej się o rentę socjalną. Osobom uprawnionym do renty rodzinnej wysokość renty socjalnej ustala, w drodze decyzji, oraz wypłaca rentę socjalną, ten organ emerytalno-rentowy, który wypłaca rentę rodzinną.

Od orzeczenia lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych osobie zainteresowanej przysługuje sprzeciw do komisji lekarskiej Zakładu, w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia. Od decyzji w sprawie renty socjalnej wydanej przez jednostkę organizacyjną Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub przez inny organ emerytalno-rentowy osobie ubiegającej się o rentę socjalną przysługuje odwołanie, które należy wnieść (pisemnie lub ustnie do protokołu), za pośrednictwem [jednostki organizacyjnej ZUS](#), która wydała decyzję, do sądu okręgowego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji. Postępowanie odwoławcze jest wolne od opłat. Od wyroku sądu okręgowego przysługuje apelacja do sądu apelacyjnego.

5) Informuję również, że materiały dotyczące świadczeń/instrumentów przysługujących w ramach systemów wsparcia materialnego rodzin z dziećmi, w tym z dziećmi niepełnosprawnymi są podane do powszechnej wiadomości i dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej odpowiednio pod niżej wskazanymi adresami i dotyczą:

- świadczenia wychowawczego z programu „Rodzina 500+”:

<https://www.gov.pl/web/rodzina/rodzina-500-plus>

- rodzinnego kapitału opiekuńczego:

<https://www.gov.pl/web/rodzina/rodzinny-kapital-opiekunczy>

- dofinansowania do pobytu w żłobku :

<https://www.gov.pl/web/rodzina/dofinansowanie-pobytu-w-zlobku>

- świadczenia dobry star z programu „Dobry Start”:

<https://www.gov.pl/web/rodzina/dobry-start>

- świadczeń rodzinnych:

<https://www.gov.pl/web/rodzina/wiadczenia-rodzinne>

- świadczeń z funduszu alimentacyjnego:

<https://www.gov.pl/web/rodzina/fundusz-alimentacyjny>

- świadczenia jednorazowego w kwocie 4 tys. zł z programu „Za życiem”:

<https://www.gov.pl/web/rodzina/program-za-zyciem>

- karty dużej rodziny

<https://www.gov.pl/web/rodzina/karta-duzej-rodziny-ogolne>

- nowego świadczenia wspierającego (które zacznie funkcjonować od 1 stycznia 2024 r.)

<https://www.gov.pl/web/rodzina/swiadczenie-wspierajace---pytania-i-odpowiedzi>

6) Z kolei formy wsparcia oferowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych można wyszukać na platformie SOW:
<https://sow.pfron.org.pl/wnioskodawca/kreator>

Z wyrazami szacunku
Paweł Wdówik
Pełnomocnik Rządu
do Spraw Osób Niepełnosprawnych
Sekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/